

Reportatge

Retrobament de Santa Coloma de Farners i Joan Vinyoli

Text: Josep M. Casas, Sebastià Goday i Pep Solà

No és casual que enguany, que es celebra el 90è aniversari del naixement de Joan Vinyoli i Pladevall i el 20è de la seva mort, la ciutat de Santa Coloma de Farners organitzi el 1r Simposi Internacional Joan Vinyoli. No és casual que un dels més grans poetes en llengua catalana i un dels millors exponents de tota la literatura del segle XX sigui homenatjat molt a prop dels paisatges que el varen modelar; no és anecdòtic que a Santa Coloma mantingués amistats profundes com la del músic Lluís Benejam o fos retratat per l'escultor noucentista i creador de la indústria perfumera Myrurgia Esteve Monegal.

És un deure de la societat, institucional i civil, treballar per situar definitivament l'obra de Vinyoli en el lloc que li pertoca de la poesia catalana; estudiar la seva vigència, el seu valor intrínsec, les seves aportacions i la singularitat del seu «domini màgic». Ha arribat l'hora que la seva memòria, el seu llegat poètic, ocupi el lloc que es mereix en el cànon de la literatura catalana.

És en aquesta direcció que el 1r Simposi Internacional Joan Vinyoli vol treballar; el simposi tindrà lloc el 15, 16 i 17

d'octubre a Santa Coloma de Farners, on va passar els estius des de 1922 fins al 1935(1). Els propòsits marcats per l'organització del simposi es concreten en quatre objectius: Primer, contribuir a la popularització de l'obra de Joan Vinyoli; segon, divulgar i estimular noves aportacions per al coneixement i estudi de l'obra i la figura del poeta; tercer, posar de manifest la vigència i la influència de l'obra del poeta en les generacions de poetes posteriors; i quart, establir la importància dels estius

És un deure de la societat, institucional i civil, situar definitivament l'obra de Vinyoli en el lloc que li pertoca

Sanguina de Joan Vinyoli, feta per Esteve Monegal.

passats a Santa Coloma tant en la gènesi de part de l'aparell simbòlic de la seva poesia com en la seva formació. En base a aquests propòsits el Simposi s'estructurarà en dos àmbits de treball que prenen la denominació del títol d'alguns dels seus poemaris: a) *De vida i somni*(2), amb l'objectiu d'ampliar les dades sobre la personalitat del poeta en diversos vessants: biogràfic, laboral, vocacional... i b) *Domini màgic*(3), amb l'objectiu d'aprofundir en el coneixement de l'obra de Vinyoli: aspectes formals, recepció crítica, projecció exterior, relació amb el món del pensament, amb les arts, traduccions...

El cartell del simposi és obra de Perejaume, un dels millors artistes i poetes del moment, de Sant Pol de Mar, i confés vinyolià. El comitè assessor el formen l'assagista, poeta,

traductor, divulgador i professor D. Sam Abrams, Xavier Macià, professor de la Universitat de Lleida, poeta i compilador de l'obra completa de Joan Vinyoli(4), i Joan Elies Adell, poeta i professor de la Universitat Oberta de Catalunya. En el comitè científic hi ha representació de professorat de tot l'àmbit universitari dels Països Catalans: Xavier Pla (UdG), Vicent Alonso (UV), Cristina Badosa (UP), Enric Balaguer (UA), Margarida Aritzeña (URV), Margalida Pons (UIB), Jordi Julià (UAB), Pere Farrés (UB), Narcís Figueres (UOC i Institut d'Estudis Selvats), Lluís Meseguer (Univ. Jaume I), Lourdes Sánchez (Univ. de Granada) i Joan R. Veny (UdL).

Han confirmat ponències personalitats com D. Sam Abrams, Vicent Alonso, Ferran Carbó, Enric Casassas, Rosa M. Delor, Manuel Forcano, Xavier Macià, Joan Margarit, Lluís Solà i Enric Sòria. Com es pot comprovar, una excel·lent representació del món cultural dels Països Catalans que permetrà un simposi de gran volada que quedarà reflectit en una publicació posterior.

El simposi significa també un pas més en el retrobament de Santa Coloma amb el poeta que hi va estiuajar i passar els dies més feliços de la seva infantesa i «noies». El 1991 Joan Vinyoli ja havia estat anomenat fill adoptiu de la ciutat, i el 2001 es posà el seu nom a la Biblioteca Municipal -biblioteca que prové de les biblioteques de La Caixa i amb l'honor d'haver estat la primera de l'antiga xarxa de La Caixa i, per tant, allà on, de ben segur, el poeta adolescent va conèixer alguns autors que després varen influir en el seu treball-. Recentment, s'ha dissenyat l'itinerari Poètic Joan Vinyoli(5) pel Parc de Sant Salvador de Santa Coloma, consistent en la lectura de 16 poemes, en indrets especialment escollits, amb la voluntat de facilitar l'accés a l'univers poètic vinyolià i als seus temes i recursos estilístics, i posar de manifest la vinculació del poeta amb l'entorn natural i humà de Santa Coloma. L'itinerari ens apropa la figura del poeta a un seguit de referències a l'entorn -cami-

AJUNTAMENT COMARCAL DE LA SELVA

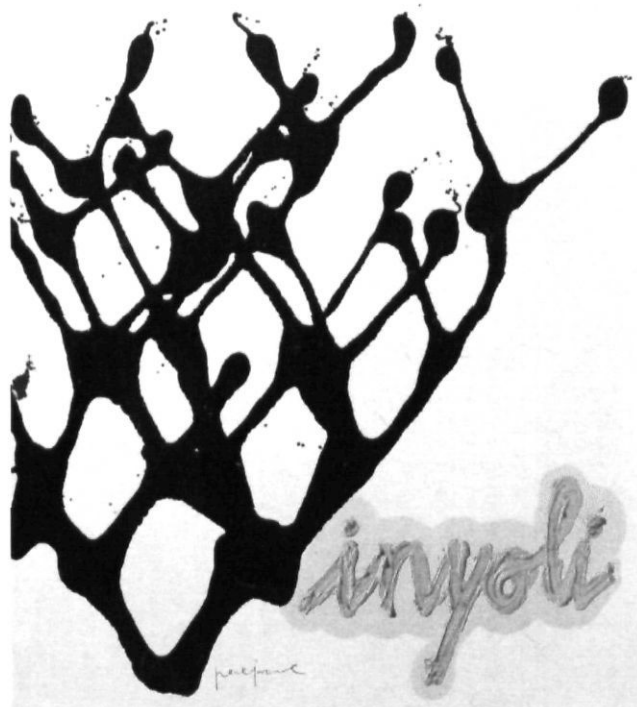

Fotografia de l'antiga biblioteca de La Caixa a Santa Coloma. Joan Vinyoli és el d'americana fosca i pantalons blancs recolzat a la barana amb la mà darrere una noia. La fotografia era de March i va ser publicada a *La Vanguardia* el setembre de 1931. A baix, al principi de l'escala es pot veure Pompeu Fabra. L'edifici fou enderrocat els anys 60.

Biblioteca de Santa Coloma dedicada a Joan Vinyoli.

15-16-17 octubre 2004. Santa Coloma de Farners (La Selva) 1r Simposi Internacional Joan Vinyoli

Cartell de Perajume per al 1r Simposi Internacional Joan Vinyoli.

nals rogencs (camins de sauló), roques, rossinyols, alzines sureres, rouredes, coves de cristall, lligabosc, fonts, gorgs, llenyataires, boscaters, destrals...- que Vinyoli recupera en el record d'aquell «sol daurat d'uns altres dies» i ens permet transitar pels grans temes de la seva apassionant poesia: l'amor, la paraula, la nostàlgia, el pas del temps i la mort.

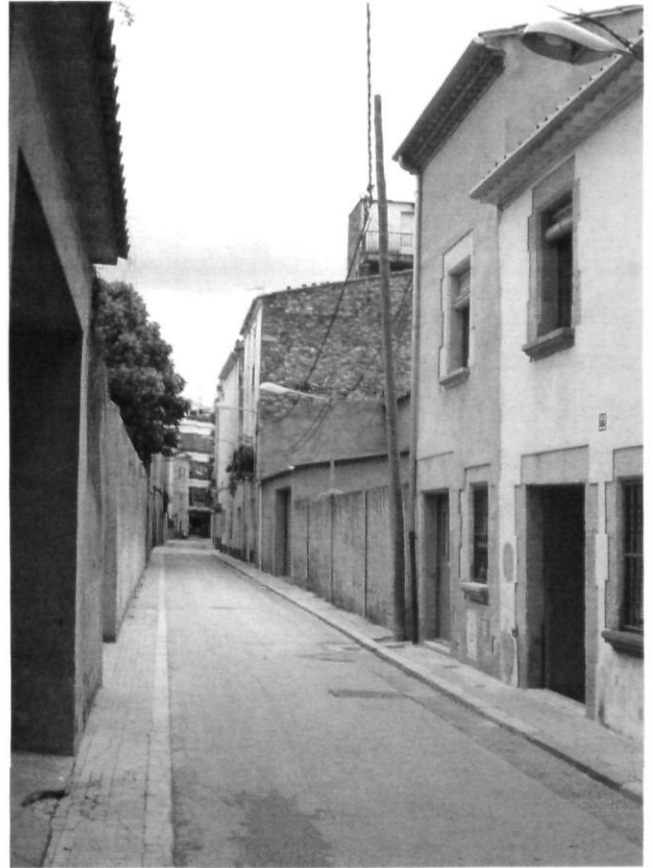
D'una terra(6)

Oh sol daurat d'uns altres dies,
 quantes vegades jo t'he vist
 desfer-te al cim de les muntanyes,
 quan, de retorn, girava els ulls!

Noiesa meva, atarda't, gira't,
 contempla encara, més i més,
 muntanya, bosc i solitud,
 crepuscle, calma de la terra.

Fotografia de Carme Vinyoli, germana del poeta, al carrer Beat Dalmau; al fons, a la dreta, es veu la casa amb torratxa on estiejaven. Podria ser una foto de 1935.

Vista del carrer ara; la casa es manté exactament com abans.

Joan Vinyoli, un poeta per a un poble

Els primers textos crítics que vinculen l'obra de Joan Vinyoli a Santa Coloma de Farners i, per extensió, a la comarca de la Selva, són d'amics a qui el poeta havia reconegut personalment aquesta presència.

Joan Teixidor, l'any 1951, escrivia: «Però més que aquestes arbredes, Vinyoli ens canta els corriols que s'enfilen entre les alzines sureres des de Santa Coloma de Farners cap a les muntanyes».

I Salvador Espriu, el 1965, escrivia a *Presència* (núm. 14): «D'ell [el llibre *Primer desenllaç*] arrenca l'evocació peculiar del paisatge que li ha estat tan car: el dels estius de la seva infantesa, passats a Santa Coloma de Farners, la ciutat on vaig néixer i que no ha deixat cap rastre en la meva memòria. La terra tan gironina de la Selva ha tingut, fins ara, que recordem, dos magnífics glossadors, dos màxims cantors. L'un ha estat Prudenci Bertrana [...] L'altre, el barceloní Joan Vinyoli».

Els Vinyoli arriben a Santa Coloma

Joan Vinyoli i Pladevall (1914-1984) va néixer a Barcelona. Al cap de cinc anys naixia la seva germana Carme i poc després moria el seu pare, que era metge internista.

Davant d'una situació familiar sobtadament desfavorable, Josep Fornés, del mas Ca la Xifra de Santa Coloma, i que havia estat company d'estudis del pare, facilità als Vinyoli poder venir a estuejar a Santa Coloma a partir de l'any 1922. Hi anaren la mare, Emília Pladevall, la tieta Mercè Pladevall i els dos germans, la Carme i en Joan. S'allotjaren en el primer pis de Can Cuera, al carrer Sant Dalmau, número 34, que la mare llogà i on passaran els estius sencers, des de final de juny fins a les acaballes del setembre.

A la tardor de l'any 1931 Joan Vinyoli entrà a treballar a l'editorial Labor, també de la mà de Josep Fornés, que n'era copropietari, i en els estius dels anys següents va poder anar-hi els caps de setmana i breus períodes de vacances per reunir-se

amb la mare, la germana i la tieta. Durant els estius dels anys de la Guerra Civil elles van continuar anant-hi. No ho feu el poeta, perquè estava mobilitzat a la Inspecció de Centres de Reclutament. Però, acabada la guerra, Joan Vinyoli tornà a Santa Coloma en viatges ara ocasionals, per fugir de les cabòries de la feina o bé per visitar algunes amistats.

La felicitat dels estius colomencs

L'any 1982, dos anys abans de la seva mort, Vinyoli guardava encara un record ben viu de la seva estada a Santa Coloma i responia d'aquesta manera en una entrevista que li feia Lluís Busquets i Grabulosa: «Els estius? Ah, això sí: la mare aconseguia que poguéssim fer salut, com se'n deia abans, en algun poble,

també gràcies a amistats. De més o menys els vuit anys fins als disset anys els vaig passar a Santa Coloma de Farners, la Selva, vila el paisatge de la qual ha estat més tard literaturitzat en algun dels meus primers llibres. Recordo que allí hi vaig passar les millors estones de la meva adolescència: les passejades a la plaça, el tennis, els boscos».

Per a un nen, i després noi, de Barcelona, els estius passats a Santa Coloma, en plena natura i en període de vacances escolars, resulten una font de sensacions i descobertes extraordinària. I en una sensibilitat com la de Joan Vinyoli havien de deixar una empremta ben perceptible al llarg de tota la seva obra, des del primer fins al darrer llibre. Tant, que en un poema de la sèrie titulada «D'una terra», del llibre *De vida i somni* (1984), en la qual es pot reconèixer fàcilment el

Fotografia de Joan Vinyoli, amb mocador al cap, a l'ermita de Farners. Es reconeixen els germans Benejam, els Aragó, Esteve Monegal i els Rodés.

Els estius passats a Santa Coloma, en plena natura, van deixar una empremta ben perceptible en l'obra de Vinyoli, des del primer al darrer llibre

nostre paisatge, localitza el moment del descobriment de la poesia: «[...] Filla del cel, allà, la poesia / un dia vaig trobar de bon matí: / en un tombant secret que jo sabia, / vora el torrent humit la vaig sentir. [...]».

Persones que el van tractar recorden haver-li sentit a dir: «Sóc el poeta que ha cantat el paisatge de Santa Coloma». La riera i la seva aigua cristal·lina, el rocar, les alzines sureres, els caminals rogencs, el so de les destrals dels llenyataires d'aquells temps i les fonts són alguns dels elements del paisatge colomenc que impregnen els seus poemes. I els estius de la noiesa i joventut són evocats sovint amb un to nostàlgic, com si es tractés d'un paradís perdut però recuperable a partir del record i de la formalització literària. Fins al punt de mitificar i deïficar aquests mesos d'estiu: «Alzinars beneïts!, rouredes

estimades!, laberint pur on es filaven els meus somnis! Juliol, Agost, déus llenyataires, colpeixen, encara avui, com sempre, alts arbres immortals, i jo escolto i em meravello sempre de la puresa dels cops de les destrals invisibles. [...] Sabré encara trobar el sender fins al cristall que serpenteja pel fons inextricable? Pel relisser que baixa des del trencat fins a la bocana del gorg, l'estiu, a poc a poc, es despenja. Lianes, selva de goig, quietuds meves!».

A vegades, el record és molt concret i es refereix a episodis precisos com els jocs de tennis o el ping-pong, que practicava assíduament a Santa Coloma. Ho podem veure en el poema «Temps», escrit l'any 1976, sobre el pas del temps, on ens transmet el conflicte que pateix entre la nostàlgia del passat i la reafirmació en el present:

Esplanada de Farmers, en un dia de comiat de l'estiu amb la tradicional arrossada. Vinyoli és el del cap escapçat al costat del mossèn. Darrere es pot veure Emilia Pladevall, mare de Vinyoli. La foto correspon a l'estiu de 1928 o 29.

Revista La Selva, núm. 8, p. 9, de 1949.

Torna'm, ah, torna'm als anys
de la noiesa,
amb els amics
a la riera, amb els passeigs
i les pistes de tenis
i el ping-pong.
No. No.
Torna'm a la furiosa
passió que de mi va fer un altre.
Ja no seré mai més el noi
que feia jocs.
I me n'alegro.

Una de les localitzacions més inequívocues la trobem en el poema «Platja dura», del llibre *Ara que és tard* (1975), on s'evocuen les arrossades que feien diferents famílies estiuejants, a final de setembre, per celebrar l'acabament de les vacances i el retorn a Barcelona: «[...] A l'esplanada de l'ermita / s'hi feien arrossades. / Sé les gralles plenes / de carn i l'ombra / de les alzines / sureres. [...]».

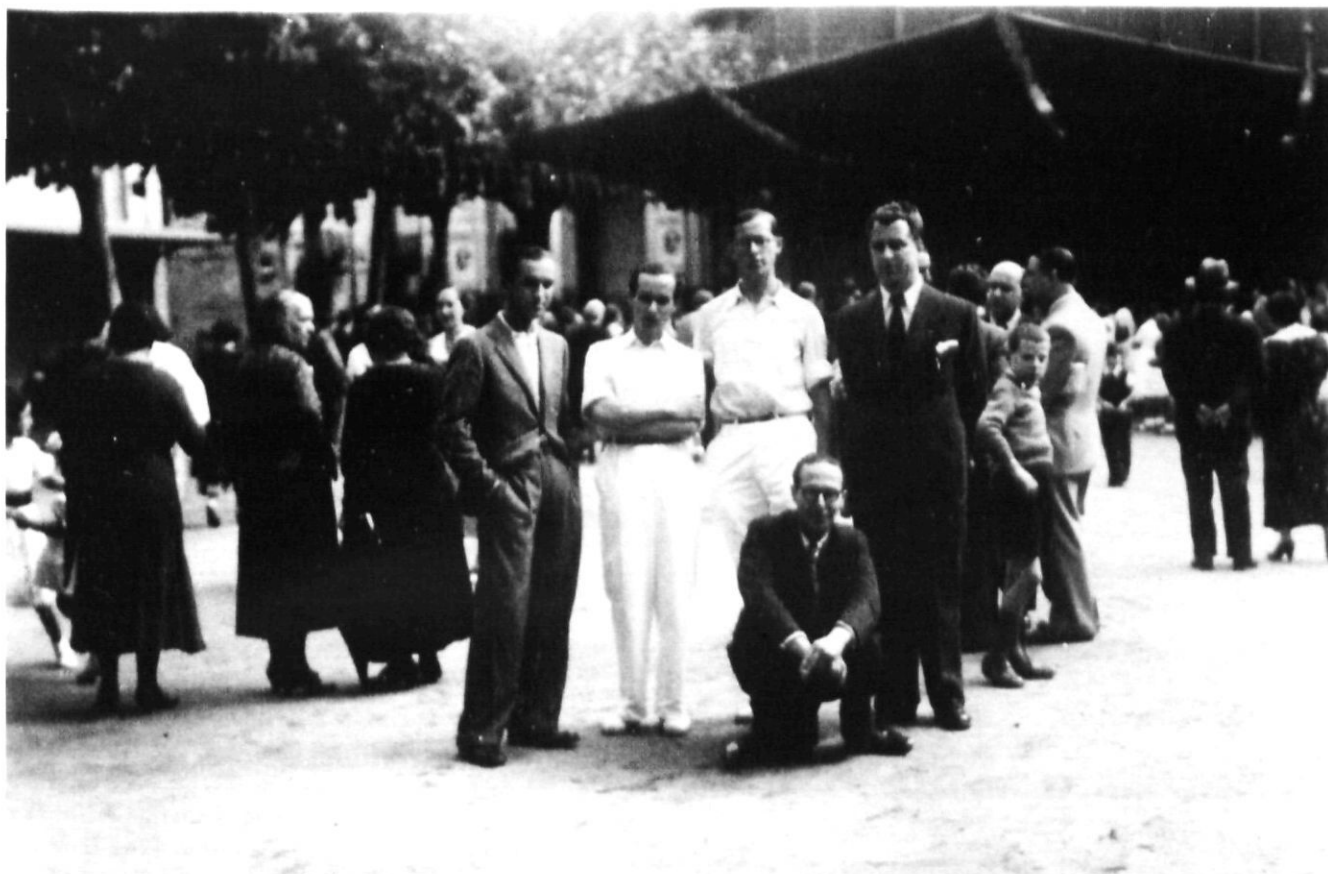

Prosa poètica. Setembre de 1930.

En aquest mateix poema Vinyoli es refereix a un turó que bé podria ser el conegut turó del Vent, prop de l'ermita i del castell de Farners.

I, com en molts adolescents colomencs, les excursions i aventures pel rocar, sovint a la recerca de cristall de roca, deixarien rastre en el seu imaginari, i uns quaranta anys més tard escribia aquest vers: «Hem penetrat en coves de cristall de roca». I també aquest altre: «Calleu roques / que un dia vau parlar-me».

El record d'aquest paisatge es perllongà fins al final de la seva obra, com podem comprovar en aquests versos de «Passeig d'aniversari», del llibre *Domini màgic* (1984), escrit poc abans de la seva mort, i de to marcadament elegíac. Hi trobem encara aquesta estrofa on el poeta torna a fer referència a la noiesa i a l'alzinar, elements que cal interpretar una vegada més com a senyals d'evocació d'aquest paradís sempre present en la poètica de Vinyoli: «Ara camino pel vell casc urbà / mentre viatgen cap als seus destins / els vells amics, les dones i els bocins / del que era jo, de noi, perdut a l'alzinar».

ARXIU ANNA R. MONEGAL

Joan Vinyoli a la plaça de Santa Coloma; és el primer –de blanc– de l'esquerra. Segurament correspon a la Festa Major de 1931 o 32.

Anys de formació: la prosa poètica *De la nostra ciutat*

En la biografia de Vinyoli trobem també diferents episodis de rellevància literària que el vinculen a Santa Coloma i que ens permeten parlar d'una formació localitzada a aquesta població. L'any 1927 guanyà la Viola d'Or en uns jocs florals d'àmbit local que se celebraren al pati de Can Geronès; el 1930 publicà la prosa poètica *De la nostra ciutat* al programa de la Festa Major; l'any 1931 va fer un curs de català a la biblioteca, i el 1949 va ser premiat en el IV Concurs Literari del Círcol Cultural Columbense.

El 1930, amb 16 anys acabats de fer, Joan Vinyoli publica aquest escrit de creació en el programa de la Festa Major. Es tracta d'una prosa poètica on el jove Vinyoli evoca la nit de la festa a partir de la figura del sereno. Aquesta fresca i expressiva composició, editada amb una deliciosa tipografia de l'època, és molt important bàsicament per tres raons. Primer, perquè des del títol mateix, *De la nostra ciutat*, el futur poeta

manifesta un clar sentiment de pertinença i integració al poble de Santa Coloma. Després, perquè ara mateix és l'escrit de creació més antic que es coneix de Vinyoli. I, finalment, perquè ja hi trobem prefigurats alguns temes i símbols que tindran una presència fonamental en l'obra posterior; en efecte, el sereno –persona que vetlla i guarda la nit i que és l'únic que en pot conèixer els misteris–, el *cant d'un ocell* i el *silenci que renaix* són imatges amb alta càrrega simbòlica que seran recreades de manera recurrent en tota la seva obra.

Josep M. Casas, Sebastià Goday i Pep Solà

NOTES:

- (1) Segurament que en un futur proper s'estudiaran les influències i les coneixences de Vinyoli a Begur.
- (2) *De vida i somni*, Barcelona, Ed. Ariel, 1948.
- (3) *Domini màgic*, Barcelona: Empúries, 1984.
- (4) *Joan Vinyoli, obra poètica completa*, a càrrec de Xavier Macià, Clàssics Catalans, Edicions 62, Barcelona, 2001
- (5) Per saber més d'aquest itinerari cal visitar el web <http://joanvinyoli.udl.es>
- (6) *De vida i somni*. Obra Poètica Completa. Barcelona: Edicions 62, 2001